

مجله پژوهش و برنامه‌ریزی روستایی، سال ۵، شماره ۱، بهار ۱۳۹۵، شماره پیاپی ۱۳

شاپای الکترونیکی: ۲۳۸۳-۲۴۹۵

شاپای چاپی: ۲۳۲۲-۲۵۱۴

<http://jrrp.um.ac.ir>

رتبه‌بندی زمینه‌های توسعه گردشگری در دهستان‌های شهرستان ممسنی

علی شمس‌الدینی^۱ - محمدرضا امیری فهلیانی^۲

۱- استادیار جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت، مرودشت، ایران.

۲- دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه شهید چمران، اهواز، ایران.

تاریخ دریافت: ۱۳۹۳/۰۶/۱۳ صص ۱۹-۳۲ تاریخ تصویب: ۱۳۹۴/۱۰/۲۷

چکیده

هدف: با توجه به این‌که شناخت و بررسی وضع موجود، اولین گام در تدوین و اجرای برنامه‌های توسعه در جهت رفع فقر و نابرابری سکونت‌گاه‌های شهری و روستایی است، برنامه‌ریزی در راستای توسعه صنعت گردشگری در این‌گونه مراکز جمعیتی می‌تواند یکی از مهم‌ترین راهبردهای دستیابی به توسعه پایدار در این نواحی سکونت‌گاهی باشد. این مقاله با هدف رتبه‌بندی دهستان‌های شهرستان ممسنی با تأکید بر توان‌مندی‌های گردشگری و در راستای ایجاد زمینه‌های رونق صنعت گردشگری در منطقه مورد مطالعه، انجام گرفته است.

روش: روش تحقیق در این مطالعه از نظر هدف کاربردی و از نظر روش توصیفی - تحلیلی می‌باشد که در آن با استفاده از مستندات و شیوه‌های اسنادی و مطالعات میدانی، معیارهای رتبه‌بندی را شناسایی کرده و با تکیه بر ابزارهای تحلیل آماری و مدل تصمیم‌گیری تاپسیس و ضریب آنتروپی شانون، به ارزیابی و رتبه‌بندی دهستان‌های ۹ گانه منطقه ممسنی (از توابع استان فارس) با توجه به تعداد و انواع پتانسیل‌های گردشگری پرداخته است.

یافته‌ها: یافته‌ها نتایج نشان می‌دهد که دهستان فهلیان با شاخص $CL = 0/683$ به دلیل برخورداری از جاذبه‌های تاریخی و عامل دسترسی مناسب، بیشترین امتیاز و دهستان مشایخ با شاخص $0/299$ کمترین امتیاز و آخرین رتبه را در زمینه توسعه فعالیت‌های گردشگری در منطقه، دارا می‌باشد.

راهکارهای عملی: ایجاد و تقویت زیرساخت‌های زیربنایی و روبنایی توسعه گردشگری در روستاهای دارای قابلیت بالا، در کنار معرفی و شناساندن توانمندی‌ها و جاذبه‌های صنعت توریسم در شهرستان ممسنی. آنچه در این فرآیند مهم و ضروری است، جذب سرمایه‌های دولتی و خصوصی درون و بیرون از منطقه به منظور سرمایه‌گذاری در مکان‌های دارای مزیت برتر گردشگری است.

اصالت و ارزش: امروزه گردشگری توانسته است تغییراتی شگرف در فضای زندگی و چشم‌اندازهای جغرافیایی نواحی مختلف به وجود آورد و اثرات عمیقی در ساختارهای اقتصادی و اجتماعی جوامع بر جای بگذارد. این وضعیت، ما را برمی‌انگیزد تا با هدف دستیابی به سهم خود از ثمرات این صنعت از توان‌مندی‌های بالقوه و بالفعل موجود در راستای توسعه نواحی سکونت‌گاهی کشور بهره‌برداری کنیم.

کلیدواژه‌ها: رتبه‌بندی، توسعه گردشگری، تکنیک تاپسیس، روش آنتروپی شانون، شهرستان ممسنی.

ارجاع: شمس‌الدینی، ع. و امیری فهلیانی، م. ر. (۱۳۹۵). رتبه‌بندی زمینه‌های توسعه گردشگری در دهستان‌های شهرستان

ممسنی. مجله پژوهش و برنامه‌ریزی روستایی، ۵(۱)، ۱۹-۳۲.

<http://jrrp.um.ac.ir/index.php/RRP/article/view/39050>

۱. مقدمه

۱.۱. طرح مسأله

گردشگری به عنوان یکی از بزرگ‌ترین و متنوع‌ترین صنعت درآمدزا در دنیا مطرح است و رشد سریع آن، تغییرات اجتماعی، اقتصادی و محیطی فراوانی را به دنبال داشته است (تقوی و قلی‌پور سلیمانی، ۱۳۸۸، ص. ۱۵۸). در بیش از پنج دهه گذشته، توریسم به توسعه و تنوع مستمر خود ادامه داده و مقاصد جدید بسیار زیادی در کنار مقاصد قدیمی در سراسر جهان ظهور کرده‌اند؛ به طوری که تعداد توریست‌های دنیا در سال ۲۰۱۰، ۹۴۰ میلیون نفر بوده که انتظار می‌رود این تعداد در سال ۲۰۲۰ با افزایش استانداردهای زندگی، کاهش محدودیت‌های مسافرت و آسان‌تر شدن حمل‌ونقل به ۱/۶ میلیارد نفر برسد (دلبری و داودی، ۱۳۹۱، ص. ۵۷). در این میان، گردشگری یک پدیده فرهنگی اجتماعی و اقتصادی با عواقب گسترده فضایی-کالبدی و زیست‌محیطی می‌باشد (تایمور و گتزا، ۲۰۰۸، ص. ۱۲۳۴). به تعبیر سازمان جهانی گردشگری، توسعه گردشگری عامل مؤثری در مقابله با فقر و ایجاد بسترهای مناسب به منظور افزایش درآمد اقشار مختلف، کاهش بیماری، رونق اقتصادی و در نتیجه، بهبود کیفیت زندگی و رفاه اجتماعی مردم به‌ویژه در کشورهای کمتر توسعه‌یافته است (وای گی، ۱۳۸۲، صص. ۱۶-۱۴). از همین رو است که سیاست دولت‌ها در دهه‌های اخیر به توسعه گردشگری به عنوان یکی از شیوه‌های مبارزه با بیکاری و ایجاد درآمد تأکید می‌کنند (لانزا و میریام، ۲۰۰۳، ص. ۲۹).

با گسترش روزافزون مهاجرت‌های روستایی، کاهش درآمد خانوارهای روستایی، افول بخش کشاورزی، نیاز به فعالیتی مکمل و در عین حال، جایگزین کشاورزی، بیش از پیش در نواحی روستایی احساس می‌شود (شهیدی، اردستانی و گودرزی، ۱۳۸۸، ص. ۹۹). به این منظور و با توجه به وجود نابرابری، محرومیت و فقر گسترده بین روستاییان به‌ویژه در جوامع درحال توسعه، رونق گردشگری روستایی می‌تواند منبع مهمی برای اشتغال‌زایی و افزایش درآمد افراد در مناطق روستایی باشد (قنبری، ۱۳۸۷، ص. ۱۴۳). همچنین، گردشگری روستایی می‌تواند موجب تنوع فعالیت‌ها و کاهش ریسک‌های بخش کشاورزی شود و فرصت‌های توسعه همه‌جانبه روستایی را فراهم آورد (شارپلی، ۱۳۸۰، ص. ۲۴). از این رو، گردشگری روستایی که آن را یک رهیافت جایگزین برای نیل به توسعه

پایدار روستایی می‌دانند، با توجه به روند روزافزون تخریب روستاها و افول کشاورزی، سعی در ارائه راهبردهای جدید برای احیای نواحی روستایی از طریق ایجاد فعالیت‌های مکمل یا متحول کردن این نواحی با توجه به منابع طبیعی و انسانی دارد (هولاند، بوریان، دکسی، ۲۰۰۳، ص. ۴). در این میان ارزیابی و سنجش گردشگری مهم‌ترین بخش از فعالیت گردشگری را شامل می‌شود؛ چرا که این مرحله می‌تواند خط مشی توسعه آتی و برنامه‌های آینده گردشگری را ترسیم کند، به‌ویژه اگر در این مرحله «گردشگری پایدار» مدنظر باشد (نلسون و بوتولی، ۲۰۰۲، ص. ۹).

شهرستان ممسنی از توابع استان فارس با توجه به عبور جاده شاهی «شوش به استخر و انزان» از این منطقه جغرافیایی (اقتداری، ۱۳۵۹) از نظر تاریخی، میراث فرهنگی و طبیعی یکی از مهم‌ترین مناطق دارای پتانسیل و توسعه گردشگری در ایران است که تعدد بسیار زیاد آثار نقوش برجسته، تپه‌های تاریخی و آتشکده‌ها در کنار محور اصلی، نشان‌دهنده این موضوع است. این شهرستان با توجه به دارا بودن مناطق ممتاز طبیعت‌گردی، تاریخ کهن و میراث فرهنگی بومی، قابلیت‌های زیادی برای جذب گردشگر دارد؛ که در مجموع، می‌تواند بر اقتصاد و ساختار فضایی و اقتصادی شهرستان در جهت توسعه سکونت‌گاه‌های آن تأثیر قابل توجهی داشته باشد. هدف از این پژوهش، شناسایی جاذبه‌های گردشگری روستایی منطقه ممسنی به تفکیک هر دهستان و اولویت‌بندی مزیت‌های توسعه صنعت گردشگری به منظور سرمایه‌گذاری در این دهستان‌ها به لحاظ شش شاخص (وجود آثار تاریخی، مناظر طبیعی، جاذبه‌های فرهنگی، جاذبه‌های مذهبی، دسترسی و تسهیلات مناسب) با استفاده از تکنیک تصمیم‌گیری تاپسیس است.

۲.۱. پیشینه نظری تحقیق

طی یک دهه اخیر در زمینه گردشگری و به‌ویژه گردشگری روستایی و جایگاه آن در توسعه نواحی سکونت‌گاهی، تحقیقات فراوانی نوشته شده است. آنچه که در این پژوهش بیشتر مد نظر است، مبحث ارزیابی و رتبه‌بندی توان‌مندی‌های گردشگری در یک منطقه است که در زیر به برخی از این تحقیقات اشاره می‌شود. بدری و یاری حصار، (۱۳۸۸) در تحقیقی که به بررسی مناطق نمونه گردشگری استان کهگیلویه و بویراحمد با روش AHP پرداخته‌اند، بیان می‌کنند که تحلیل سلسله‌مراتبی بهترین مدل برای انتخاب معیارهای تحقیق است و مناطق

کردند که توسعه گردشگری مذهبی با تأکید بر راهبرد رقابتی بهترین سیاستگذاری در جهت توسعه جامعه گردشگری در روستاهای مورد مطالعه است. سلمانی، بدری، قصابی و عشورنژاد (۱۳۹۲) در تحقیقی که به درجه‌بندی سکونت‌گاه‌های روستایی برای توسعه گردشگری در منطقه خور و بیابانک با استفاده از روش Electere پرداخته‌اند، روستاهایی که دارای قدمت سکونت‌گاهی بیشتری هستند را به دلیل توجه بیشتر مسؤولان و مدیران محلی، توسعه راه‌ها و مسیرهای ارتباطی بهترین نقاط جهت توسعه گردشگری می‌دانند.

دهقانپور، رضایی و محمودی (۱۳۹۲) در پژوهشی به رتبه‌بندی مراکز و واحدهای نمونه گردشگری شهر ابرکوه پرداخته و دریافته‌اند که از ۱۲ منطقه نمونه گردشگری ابرکوه منطقه سرو به عنوان کهن‌ترین و پربیننده‌ترین اثر گردشگری در شهر، مناسب‌ترین گزینه به منظور بسط، گسترش و اجرای طرح جامع گردشگری است. مروتی شریف‌آبادی و اسدیان اردکانی (۱۳۹۳) در تحقیقی که به بررسی مدل توسعه گردشگری سلامت در استان یزد با رویکرد مدل‌های تلفیقی پرداختند، بیان می‌کنند که گسترش گردشگری سلامت در این استان از طریق سرمایه‌گذاری در تجهیز و به‌روز کردن بیمارستان‌ها و توسعه مهارت کادر بیمارستان مقدور خواهد بود. جلالی و خادم‌الحسینی (۱۳۹۴) در مقاله‌ای که به تحلیل و سطح‌بندی مناطق نمونه گردشگری در استان کرمان پرداخته‌اند، به این نتیجه رسیدند که از میان عامل‌های در نظر گرفته شده برای سطح‌بندی مناطق نمونه، عامل زیرساخت اقامتی-فرهنگی با مقدار ۱۷,۴۷ مؤثرترین و عامل تأمین سوخت با مقدار ۱,۴۱ کم‌اثرترین بوده‌اند.

۲. روش‌شناسی تحقیق

۲.۱. قلمرو جغرافیایی تحقیق

شهرستان ممسنی با مرکزیت شهر نورآباد و با وسعت ۶۸۷۶ کیلومترمربع ۵/۶ درصد از کل مساحت استان فارس را به خود اختصاص داده است. این شهرستان در غرب فارس و در محدوده جغرافیایی ۵۰ درجه و ۳۶ دقیقه تا ۵۱ درجه و ۵۸ دقیقه طول شرقی از یک سو، ۲۹ درجه و ۳۷ دقیقه تا ۳۰ درجه و ۴۱ دقیقه عرض شمالی از سوی دیگر قرار گرفته است. این شهرستان از شمال به شهرستان‌های رستم، سپیدان و استان کهگیلویه و بویراحمد، از جنوب به شهرستان کازرون و استان بوشهر و از شرق به شهرستان‌های شیراز و سپیدان محدود شده است. (شکل ۱). براساس تقسیمات کشوری

نمونه گردشگری برای تهیه طرح جامع گردشگری در استان را معرفی کردند. رکن‌الدین افتخاری، پورطاهری و مهدویان (۱۳۸۹) در مطالعه‌ای با عنوان «اولویت‌بندی ظرفیت‌های گردشگری مناطق روستایی شهرستان نیر» نشان دادند که از میان روستای مورد مطالعه، روستاهایی که دارای جاذبه‌های محیطی بیشتری هستند؛ از ارجحیت بیشتری برای گسترش گردشگری برخوردارند. زرغام و حاجی محمد امینی (۱۳۹۰) در مقاله‌ای که به امکان‌سنجی خوشه گردشگری در شهرستان بندرانزلی پرداخته‌اند، گردشگری را بخش اقتصاد پایه در بندر انزلی معرفی کرده و خوشه‌های مرتبط با توسعه گردشگری در منطقه را شناسایی کردند.

شماعی و موسی‌وند (۱۳۹۰) به سطح‌بندی شهرستان‌های استان اصفهان از لحاظ زیرساخت‌های گردشگری با استفاده از مدل تاپسیس پرداختند، نتایج نشان داد که: با توجه به معیارهای مورد بررسی شهرستان‌های اصفهان، شاهین شهر و کاشان به ترتیب در سطح یک تا سه از نظر دارابودن زیرساخت‌های گردشگری قرار دارند. سجادیان و سجادیان (۱۳۹۰) در تحقیقی که به امکان‌سنجی کوه‌پیمایی گردشگری روستایی در استان مازندران پرداخته‌اند، مناطق روستایی مهم و دارای این جاذبه را مشخص کردند. فرجی سبکبار، مطیعی لنگرودی، بدالهی فارسی و کریم‌زاده دلی (۱۳۹۱) در مطالعه‌ای که به رتبه‌بندی توسعه گردشگری در نواحی روستایی شهرستان ورزقان با استفاده از مدل تاپسیس پرداختند، نواحی روستایی جنگل‌های ارسباران را بهترین منطقه برای سرمایه‌گذاری گردشگری معرفی کردند. غلامرضا نوری، فتوحی و تقی‌زاده (۱۳۹۱) در پژوهشی به اولویت‌بندی قطب‌های گردشگری استان کرمانشاه با استفاده از مدل تاپسیس پرداختند و مناطق جاذب سرمایه‌گذاری گردشگری در این استان را مشخص ساختند. رحیمی و رنجبر دستنایی نیز در سال (۱۳۹۱) به اولویت‌بندی جاذبه‌های اکوتوریسم روستاهای هدف گردشگری در استان چهارمحال و بختیاری پرداختند.

سجادیان، برقی و قهرمانی (۱۳۹۲) در تحقیقی که به رتبه‌بندی گردشگری روستایی در شهرستان آمل پرداخته‌اند، ضمن استفاده از مدل‌های کمی در بررسی و ارزیابی داده‌ها، اکوتوریسم رودخانه‌ای را بهترین مدل برای توسعه گردشگری در منطقه معرفی کردند. رحمانی، پورطاهری و رکن‌الدین افتخاری (۱۳۹۲) به بررسی زمینه‌های توسعه گردشگری روستایی در منطقه اورامان تخت کردستان پرداخته و بیان

سال ۱۳۹۰ این شهرستان دارای سه شهر، سه بخش، ۹ دهستان و ۳۸۰ روستای دائمی با ۱۷۲۴۰۰ نفر جمعیت می- باشد (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۰) (جدول ۱).

شکل ۱- نقشه موقعیت فضایی شهرستان ممسنی در استان فارس و کشور

مأخذ: استانداری فارس، ۱۳۹۰

جدول ۱- تعداد جمعیت و خانوار دهستان‌های شهرستان ممسنی

مأخذ: مرکز آمار ایران، ۱۳۹۰

نام بخش	نام دهستان	تعداد جمعیت	تعداد خانوار
بخش ماهور	ماهور	۴۸۹۲	۱۲۴۶
	میشان	۲۴۱۹	۶۵۵
بخش مرکزی	بکش دو	۵۴۸۳	۱۴۳۵
	بکش یک	۱۱۴۸۴	۲۹۷۱
	جاوید ماهوری	۸۴۲۵	۲۲۸۸
	جوزار	۶۸۳۰	۱۹۶۶
بخش دشمن زیاری	فهلپان	۴۹۲۰	۱۳۳۰
	دشمن زیاری	۴۸۴۰	۱۳۵۴
زیاری	مشایخ	۴۶۲۳	۱۳۳۱

در طول این مسیر ساخته شود و به جای بماند. علاوه بر وجود آثار تاریخی، به دلیل دارا بودن جاذبه‌های طبیعی و دیدنی توان‌مندی‌های فراوانی در زمینه توسعه گردشگری در نواحی شهری و روستایی دارا می‌باشد (حبیبی فهلیانی، ۱۳۸۴) (شکل ۲).

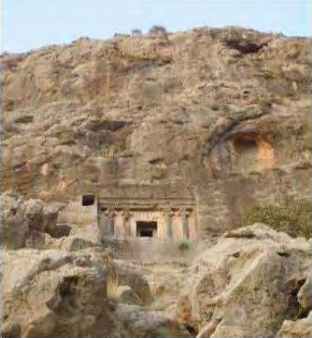
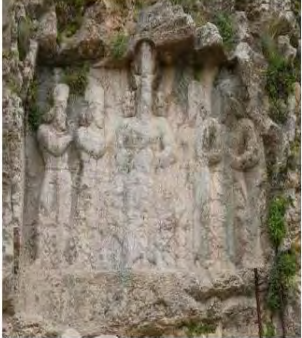
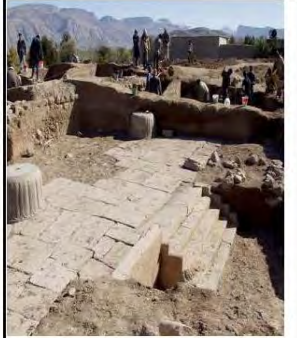

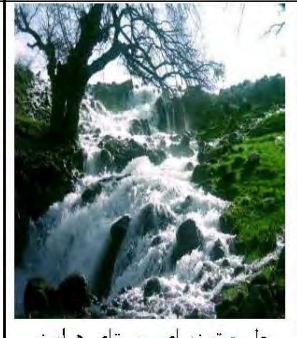

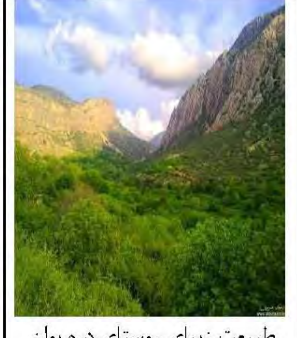
منطقه سکونت‌گاهی ممسنی (شولستان قدیم) ناحیه‌ای بسیار کهن و مملو از آثار و جاذبه‌های تاریخی و طبیعی در سطح استان فارس است. عبور جاده مشهور شاهی تخت جمشید به شوش از این منطقه که همان راه کنونی شیراز- اهواز است، باعث شده که آثار و ابنیه متعددی در دوران گوناگون تاریخی

شکل ۲- عکس تعدادی از آثار تاریخی و طبیعی در مجموعه

روستاهای شهرستان ممسن

مأخذ: نگارندگان و سایت فرمانداری ممسنی، ۱۳۹۳

			
آسیاب تاریخی قلاتک در روستای فهلپان- دوره ساسانیان	نقوش برجسته مادر دختر- دوره ساسانی	نقوش برجسته بهرام ساسانی در روستای سراب بهرام	شهر تاریخی لیدوما در روستای فهلپان- دوره هخامنشیان
			
قلعه شاهی- دوره اسلامی	پل تاریخی فهلپان- دوران اسلامی	نقوش برجسته کورنگون- دوره ایلامیان	آتشکده میل ازدها در روستای دیمه میل- دوره اشکانیان
			
چشمه و آبشار روستای بوان سفلی	آبشار برم در روستای ماهور	طبیعت زیبای روستای بوان علیا	طبیعت زیبای روستای هرابرز
			
طبیعت دشتی روستای جونگان	طبیعت پایکوهی روستای مشایخ	طبیعت زیبای روستای مهرنجان	طبیعت زیبای روستای دره بوان

۲.۲. روش تحقیق

با توجه به موضوع تحقیق از روش توصیفی-تحلیلی استفاده شده است. برای این منظور، ابتدا اطلاعات مورد نیاز در ارتباط با ظرفیت‌های گردشگری در سطح دهستان‌های شهرستان به شیوه کتابخانه‌ای و میدانی جمع‌آوری شد. در این تحقیق از شاخص شاخص کلی استفاده شد و شاخص‌ها توسط صاحب‌نظران تهیه شده و در قالب پرسش‌نامه‌ای مبنی بر این‌که چه جاذبه‌هایی در روستاهای منطقه وجود دارد؟ در ابعاد (آثار تاریخی، مناظر طبیعی، جاذبه‌های فرهنگی، اماکن مذهبی، دسترسی و تسهیلات مناسب) توسط شورای اسلامی، دهیاران و نیز افراد تحصیل کرده تکمیل شده است. از آن‌جا که درجه اهمیت این شاخص‌های تحقیق یکسان نیست، نیاز به تعیین وزن هر یک از شاخص‌ها می‌باشد و از تکنیک آنتروپی شانون برای تعیین وزن استفاده شده است. سپس، با وزن‌دهی متغیرها توسط کارشناسان و پیمایش داده‌های حاصل از پرسش‌نامه‌ها از طریق مدل تصمیم‌گیری چندمعیاره تاپسیس، به رتبه‌بندی دهستان‌های ۹ گانه ممسنی و تعیین ضریب اهمیت هر یک از معیارهای گردشگری با توجه به نوع و تعدد آثار پرداخته شده است. سؤال زیر در این جهت مطرح می‌شود:

کدام یک از دهستان‌های ۹ گانه شهرستان ممسنی دارای امتیاز و رتبه بیشتری بر اساس اولویت‌های ظرفیتی، به منظور توسعه گردشگری است؟

۳. مبانی نظری تحقیق

در دهه‌های اخیر و به دنبال رشد پرشتاب فناوری و تغییرات شیوه زندگی در جهان در حال توسعه، عقب‌ماندگی، نابرابری در توزیع منابع و فقر گسترده مناطق روستایی این‌گونه کشورها نسبت به دیگر مراکز سکونت‌گاهی بیشتر آشکار شده است (ضیاء توانا و شمس‌الدینی، ۱۳۸۹، ص. ۴۶). در نتیجه این مسائل و نابرابری‌ها؛ اندیشمندان استراتژی‌های فراوانی را جهت دستیابی به توسعه در محیط‌های روستایی ارائه داده‌اند. یکی از این راهبردها، گسترش فعالیت گردشگری روستایی به عنوان جزئی از صنعت گردشگری در آن دسته از روستاهایی است که دارای پتانسیل‌های طبیعی و تاریخی لازم برای گسترش این صنعت است (شمس‌الدینی، ۱۳۸۹، ص. ۱۰۲)؛ به عبارتی، نواحی روستایی از دیرباز به عنوان یک «جا» و در قالب «مکان جغرافیایی» با کارکرد اقتصادی معین (سعیدی، ۱۳۸۹، ص. ۱۲)، نیازمند رشد و توسعه بوده‌اند. به این منظور، ایجاد اشتغال برای نیروی مازاد کار در روستاها و افزایش درآمد روستائیان، توجه به دیگر بخش‌های اقتصادی را در

توسعه نواحی روستایی ضروری ساخت (اردستانی، ۱۳۸۷، ص. ۳۹). به این دلیل و با توجه تنوع‌بخشی به اقتصاد و افزایش درآمد روستائیان در راستای توسعه پایدار روستایی توجه به گردشگری روستایی اهمیت دوچندان یافت. از این‌رو، گردشگری می‌تواند راه-حل مؤثری برای اصلاح و تجدید حیات نواحی روستایی و یا توجیهی برای بهبود آرایه خدمات زیربنایی و حتی روبنایی در این نواحی باشد (لطیفی، نادری مهدی و زلیخایی سیار، ۱۳۹۲، ص. ۷۹). بنابراین، جهانگردی و گسترش توریسم به عنوان یک پدیده چندوجهی یکی از مهم‌ترین نیروها و عوامل شکل‌دهنده ساختارهای اقتصادی و اجتماعی- فرهنگی جهان نوین است که دامنه اثرگذاری آن با نوعی درهم‌تنیدگی فضایی، مرزهای زمان و مکان را درنوردیده و تحولات شگرفی را در عرصه تمامی سکونت‌گاه‌های انسانی؛ اعم از شهرها، روستاها و نواحی دورافتاده به وجود آورده است.

بر این اساس، یکی از بهترین راه‌های نجات روستاها از مشکلات اجتماعی، اقتصادی و زیست‌محیطی، به‌ویژه در جوامع جهان سوم توسعه گردشگری روستایی است؛ چرا که گردشگری روستایی با ایجاد فرصتی راهبردی سبب تنوع اقتصاد جوامع محلی، ایجاد فرصت‌های شغلی و افزایش درآمد و سطح رفاه در روستاها و ثبات و استقرار جمعیت و توسعه روستاها می‌شود (کوهن و کندی، ۲۰۰۰، ص. ۲۱۴). همچنین، با توجه به این‌که جهانی شدن، فرهنگ‌های سنتی، آداب و رسوم و فولکلورهای قدیمی جوامع را به‌ویژه در فضاهای شهری کم‌رنگ کرده، گردشگری روستایی می‌تواند به احیای و زنده نگه داشتن این آداب و فرهنگ‌ها در این‌گونه محیط‌های اجتماعی تاریخی کمک شایان توجهی بکند (ازکیبا و ایمانی، ۱۳۸۷، صص. ۳۱۶-۳۱۷). در این راستا، فضاهای روستایی در کنار افزایش آگاهی‌های زیست محیطی به منظور پایداری و حفظ محیط زیست روستاها (زاهدی، ۱۳۸۵، ص. ۴۲) به دلیل داشتن محیط‌های بکر در زمینه استراحت، تمدد اعصاب، گذران اوقات فراغت و انجام سرگرمی‌های مفرح برای گردشگران از اهمیت به‌سزایی برخوردار هستند (مافی و سقایی، ۱۳۸۳، ص. ۱۶۸). بنابراین، گردشگری روستایی به عنوان یک کارکرد فراساختاری می‌تواند از طریق وابستگی به سایر بخش‌های اقتصادی و فرهنگی جامعه، گسترش و تداوم یابد و به نوبه خود با افزایش اشتغال و درآمد روستائیان و خروج مناطق روستایی از انزوای سنتی در رشد و تعالی روستاها و گره خوردن آن با توسعه ملی نقش مهمی را در فرآیند توسعه همه‌جانبه کشورها ایفا کند.

۴. یافته‌های تحقیق

۱.۴. مرحله اول (بی‌مقیاس‌سازی): در اولین مرحله، ماتریس تصمیم‌گیری باید استاندارد شود. در این روش، نوع بی-مقیاس‌سازی با استفاده از بی‌مقیاس‌سازی نورم صورت گرفت (جدول ۲).

در این مبحث، داده‌های به دست آمده از پرسش‌نامه‌ها، در جداول مربوطه و ماتریس‌های مدل تاپسیس مورد استفاده قرار گرفتند که مراحل شش‌گانه آن در زیر آورده شده است:

جدول ۲- ماتریس مقیاس‌سازی شده با استفاده از نورم

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۳

شاخص دهستان	آثار تاریخی X1	مناظر طبیعی X2	جاذبه‌های فرهنگی X3	جاذبه‌های مذهبی X4	دسترسی X5	تسهیلات X6
ماهورمیلاتی	۰/۲۹۱۷	۰/۳۵۲۵	۰/۳۳۳۳	۰/۳۰۲۴	۰/۱۹۴۱	۰/۲۰۴۴
میشان	۰/۲۹۱۷	۰/۳۵۲۵	۰/۳۳۳۳	۰/۲۰۱۶	۰/۱۹۴۱	۰/۲۰۴۴
بکش دو	۰/۳۵۰۰	۰/۲۳۵۰	۰/۳۳۳۳	۰/۲۰۱۶	۰/۳۸۸۳	۰/۴۰۸۹
بکش یک	۰/۳۵۰۰	۰/۲۳۵۰	۰/۳۳۳۳	۰/۵۰۴۰	۰/۳۸۸۳	۰/۴۰۸۹
جاویدماهوری	۰/۲۳۳۳	۰/۴۱۱۲	۰/۳۳۳۳	۰/۲۰۱۶	۰/۳۲۳۶	۰/۴۰۸۹
جوزار	۰/۲۹۱۷	۰/۴۱۱۲	۰/۳۳۳۳	۰/۳۵۲۸	۰/۳۲۳۶	۰/۴۰۸۹
فهلین	۰/۵۲۵۰	۰/۲۳۵۰	۰/۳۳۳۳	۰/۵۰۴۰	۰/۴۵۳۰	۰/۴۰۸۹
دشمن زیاری	۰/۲۹۱۷	۰/۳۵۲۵	۰/۳۳۳۳	۰/۲۵۲۰	۰/۳۲۳۶	۰/۲۰۴۴
مشایخ	۰/۲۹۱۷	۰/۳۵۲۵	۰/۳۳۳۳	۰/۳۰۲۴	۰/۳۲۳۶	۰/۲۰۴۴

شد. بنابراین، برای E_j از مجموعه P_{ij} ها به ازای هر مشخصه شاخصی خواهیم داشت که انجام آن به صورت فرمول (۱) می‌باشد:

$$E_j = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^m p_{ij} \ln p_{ij}$$

۲.۴. مرحله دوم (آنتروپی): همان‌طور که قبلاً ذکر شد، تعداد شش شاخص اصلی برای اولویت‌بندی عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری در نظر گرفته شد. از آن‌جا که درجه اهمیت این شاخص‌ها یکسان نمی‌باشد، نیاز به تعیین وزن هر یک از شاخص‌ها است. از این رو، از تکنیک آنتروپی شانون برای تعیین وزن استفاده J (فرمول ۱) در این رابطه $\frac{1}{L_{nm}}$ می‌باشد. به این منظور یکسان‌سازی شاخص‌ها در جدول (۳) ذکر شده است.

جدول ۳- یکسان‌سازی شاخص‌های تحقیق با استفاده از ضریب آنتروپی شانون

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۳

شرح	آثار تاریخی X1	مناظر طبیعی X2	جاذبه‌های فرهنگی X3	جاذبه‌های مذهبی X4	دسترسی X5	تسهیلات X6
E_j	۱/۴۴۳	۱/۴۴۸	۱/۴۸۲	۱/۳۹۳	۱/۴۳۵	۱/۲

در ادامه تحقیق، عدم اطمینان یا درجه انحراف d_j هر کدام از شاخص‌ها از اطلاعات ایجاد شده به ازای شاخص A_m به قرار جدول (۴) محاسبه شد.

جدول ۴- تعیین درجه عدم اطمینان هر یک از شاخص‌های مورد بررسی

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۳

شرح	آثار تاریخی X1	مناظر طبیعی X2	جاذبه‌های فرهنگی X3	جاذبه‌های مذهبی X4	دسترسی X5	تسهیلات X6
$d_{j-1} E_j$	۰/۴۴۳	۰/۴۴۸	۰/۴۸۲	۰/۳۹۳	۰/۴۳۵	۰/۲

سرانجام برای اوزان d_j از شاخص‌های موجود داده‌ها را به صورت جدول (۵) محاسبه می‌کنیم. مشاهده می‌شود که شاخص تسهیلات و دسترسی با ضریب ۰/۰۸۳ و ۰/۱۸۱ کمترین وزن و شاخص جاذبه‌های فرهنگی با ۰/۲۰۰ و مناظر طبیعی با ضریب ۰/۱۸۷ بیشترین وزن را داشته‌اند.

جدول ۵- اوزان هر یک از شاخص‌های محاسبه‌شده

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۳

شرح	آثار تاریخی X1	مناظر طبیعی X2	جاذبه‌های فرهنگی X3	جاذبه‌های مذهبی X4	دسترسی X5	تسهیلات X6
$w_j = \frac{d_j}{\sum_{j=1}^n d_j}$	۰/۱۸۵	۰/۱۸۷	۰/۲۰۰	۰/۱۶۴	۰/۱۸۱	۰/۰۸۳

در ادامه این مرحله بعد از تعیین اوزان معیارها ماتریس بی‌مقیاس موزون (۷) به صورت جدول (۶) ارائه می‌شود. بر این اساس، مشاهده می‌شود که بین دهستان‌های مورد بررسی در برخی از شاخص‌ها تفاوت‌های محسوسی وجود دارد. در زمینه شاخص فرهنگی با توجه به این‌که همه ساکنان شهرستان دارای فرهنگ قومیتی و لهجه و آداب و رسوم و پوشش مشترک هستند، این شاخص با ضریب ۰/۰۶۶۶ بین همه دهستان‌های مورد مطالعه مشترک بوده است. همچنین، در زمینه وجود آثار و جاذبه‌های تاریخی و طبیعی و نیز وجود تسهیلات مناسب و شاخص دسترسی بین دهستان‌های هر کدام از بخش‌های سه گانه مقادیر و ضرایب یکسانی وجود دارد.

جدول ۶- بی‌مقیاس شده موزون شاخص‌ها در دهستان‌های مورد مطالعه

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۳

شاخص دهستان	آثار تاریخی X1	مناظر طبیعی X2	جاذبه‌های فرهنگی X3	جاذبه‌های مذهبی X4	دسترسی X5	تسهیلات X6
ماه‌ور	۰/۰۵۳۹	۰/۰۶۵۹	۰/۰۶۶۶	۰/۰۴۹۵	۰/۰۳۵۱	۰/۰۱۶۹
میشان	۰/۰۵۳۹	۰/۰۶۵۹	۰/۰۶۶۶	۰/۰۳۳۰	۰/۰۳۵۱	۰/۰۱۶۹
بکش دو	۰/۰۶۴۷	۰/۰۴۳۹	۰/۰۶۶۶	۰/۰۳۳۰	۰/۰۷۰۲	۰/۰۲۳۹
بکش یک	۰/۰۶۴۷	۰/۰۴۳۹	۰/۰۶۶۶	۰/۰۸۲۶	۰/۰۷۰۲	۰/۰۲۳۹
جاویدماه‌وری	۰/۰۴۳۱	۰/۰۷۶۸	۰/۰۶۶۶	۰/۰۳۳۰	۰/۰۵۸۵	۰/۰۲۳۹
جوزار	۰/۰۵۳۹	۰/۰۷۶۸	۰/۰۶۶۶	۰/۰۵۷۸	۰/۰۵۸۵	۰/۰۲۳۹
فهلپیان	۰/۰۹۷۱	۰/۰۴۳۹	۰/۰۶۶۶	۰/۰۸۲۶	۰/۰۸۱۹	۰/۰۲۳۹
دشمن زیاری	۰/۰۵۳۹	۰/۰۶۵۹	۰/۰۶۶۶	۰/۰۴۱۳	۰/۰۵۸۵	۰/۰۱۶۹
مشایخ	۰/۰۵۳۹	۰/۰۶۵۹	۰/۰۶۶۶	۰/۰۴۹۵	۰/۰۵۸۵	۰/۰۱۶۹

۳. ۴. مرحله سوم (به دست آوردن ایده‌آل‌های مثبت و مثبت و راه حل ایده‌آل منفی هر کدام از شاخص‌ها به صورت منفی برای هر شاخص): در این قسمت تعیین راه‌حل ایده‌آل زیر محاسبه شد (جدول ۷).

جدول ۷- تعیین راه حل ایده‌آل مثبت و منفی هر کدام از شاخص‌ها

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۳

شرح	آثار تاریخی X1	مناظر طبیعی X2	جاذبه‌های فرهنگی X3	جاذبه‌های مذهبی X4	دسترسی X5	تسهیلات X6
A	۰/۰۹۷۱	۰/۰۷۶۸	۰/۰۶۶۶	۰/۰۸۲۶	۰/۰۸۱۹	۰/۰۳۳۹
A	۰/۰۴۳۱	۰/۰۴۳۹	۰/۰۶۶۶	۰/۰۳۳۰	۰/۰۳۵۱	۰/۰۱۶۹

$$d_j^- = \sqrt{\sum_{j=1}^m (v_{ij} - v_j^-)^2}, \forall i$$

این مقادیر برابر با یافته‌های کمی حاصل شده از فرمول بالا برای هر یک از دهستان‌های مورد مطالعه، بر اساس شاخص‌ها به صورت جدول (۸) محاسبه می‌شود.

۴.۴. مرحله چهارم (به دست آوردن میزان فاصله هر گزینه از ایده‌آل مثبت و منفی): گام بعدی در مدل تاپسیس، تعیین فاصله از ایده‌آل مثبت و منفی در هر یک از دهستان‌های مورد مطالعه است. از این‌رو، مطابق با فرمول (۲) و (۳) مقادیر محاسبه شد. فرمول (۲) فاصله از ایده‌آل مثبت

$$d_i = \sqrt{\sum_{j=1}^m (v_{ij} - v_j^+)^2}, \forall i$$

فرمول (۳) فاصله از ایده‌آل منفی

جدول ۸- میزان فاصله هر عامل تا ایده‌آل مثبت و منفی

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۳

مشایخ	دشمن‌زیاری	فهلپیان	جوزار	جاوید ماهوری	بکش یک	بکش دو	میشان	ماهور	ایده آل
d_i	۰/۰۶۷۲	۰/۰۴۰۳	۰/۰۵۵۰	۰/۰۷۶۹	۰/۰۴۷۶	۰/۰۵۰۹	۰/۰۸۳۲	۰/۰۶۰۸	d_i
d_i	۰/۰۳۴۸	۰/۰۸۶۹	۰/۰۵۱۴	۰/۰۴۳۸	۰/۰۳۶۰	۰/۰۳۹۰	۰/۰۲۴۵	۰/۰۳۴۰	d_i

۵.۴. مرحله پنجم (تعیین نزدیکی نسبی CL یک عامل به راه‌حل ایده‌آل): در این قسمت نزدیکی نسبی هر گزینه به راه-حل ایده‌آل از رابطه فرمول (۴) محاسبه می‌شود:

(۴)

$$C_i = \frac{d_i}{d_i} \quad i = 1, 2, \dots, m \quad 0 \leq C_i \leq 1$$

جدول ۹- مقادیر CL_i شاخص‌های هر کدام از دهستان‌های مورد مطالعه

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۳

دهستان	CL_1 ماهور	CL_2 میشان	CL_3 بکش دو	CL_4 بکش یک	CL_5 جاوید ماهوری	CL_6 جوزار	CL_7 فهلپیان	CL_8 دشمن‌زیاری	CL_9 مشایخ
CL_i	۰/۳۵۸	۰/۲۲۷	۰/۴۳۳	۰/۴۳۰	۰/۳۶۲	۰/۴۸۳	۰/۶۸۳	۰/۳۴۱	۰/۲۹۹

آن‌گونه که از نتایج جدول بالا می‌توان دریافت، دهستان فهلپیان با ضریب ۰/۶۸۳، نسبتاً به ایده‌آل نزدیک‌تر بوده و دیگر دهستان‌های مورد مطالعه؛ یعنی جوزار، بکش دو، بکش یک، جاوید ماهوری، ماهور، دشمن‌زیاری، مشایخ و میشان با ضرایب متفاوت به ترتیب از ایده‌آل مطلوب فاصله بیشتری داشته‌اند.

جدول ۱۰- نتایج نهایی رتبه‌بندی قابلیت‌های توسعه گردشگری دهستان‌های ممسنی

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۳

دهستان	فهلپیان	جوزار	بکش دو	بکش یک	جاوید ماهوری	ماهور	دشمن‌زیاری	مشایخ	میشان
رتبه	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹

۵. بحث و نتیجه‌گیری

با توجه به روند فزاینده فقر، محرومیت و نابرابری در بین سکونت‌گاه‌های روستایی در جوامع جهان سوم و تلاش در جهت توسعه این‌گونه مناطق جمعیتی، راهبرد گردشگری روستایی می‌تواند به مثابه یکی از گزینه‌های مناسب برای درآمدزایی و ایجاد شغل در نظر گرفته شود. به این منظور، شناخت و ارزیابی توان‌مندی‌ها و جذابیت‌های گردشگری و زمینه‌سازی به منظور سرمایه‌گذاری و توسعه این صنعت در نواحی دارای پتانسیل جذب توریست لازم و ضروری است. این تحقیق که در راستای شناخت و رتبه‌بندی قابلیت‌های توسعه صنعت گردشگری و تعیین مکان بهینه سرمایه‌گذاری در دهستان‌های ۹ گانه شهرستان ممسنی با توجه به جاذبه‌های گردشگری و عامل دسترسی و تسهیلات با استفاده از مدل‌های تاپسیس و آنتروپی شانون انجام گرفته است. نتایج نشان می‌دهد که دهستان‌های مورد مطالعه شهرستان از پتانسیل‌ها و جاذبه‌های گردشگری فراوانی برخوردار هستند؛ البته با توجه به موقعیت جغرافیایی و نسبی هر یک از بخش‌هایی که دهستان‌ها در آن واقع شده‌اند و همچنین، موقعیت تاریخی و سیاسی هر یک از دهستان‌ها نوعی ناهمگنی و عدم تعادل بین دهستان‌ها به‌ویژه در زمینه پراکنش فضایی انواع جاذبه‌های گردشگری و تسهیلات زمینه‌ساز توسعه این صنعت وجود دارد. در این میان، جاذبه فرهنگی با ضریب ۰/۰۶۶۶ بین همه دهستان‌ها یکسان است و جذابیت مناظر طبیعی در دهستان‌های جوزار و جاوید ماهوری به دلیل آب و هوای مساعد و فضای سرسبز با ضریب ۰/۰۷۶۸ دارای بهترین شرایط است.

منطقه ممسنی یا همان شولستان قدیم به دلیل واقع شدن در مسیر جاده شاهی (استخر- شوش) از دوران پیش تاریخی و تاریخی همواره جایگاه عبور و اطراق پادشاهان و بسیاری از امرای حکومتی و لشکری بوده است. به این ترتیب، آثار باستانی فراوانی از دوران ایلامی، هخامنشی، اشکانی و ساسانیان در گوشه و کنار روستاهای منطقه بر جای مانده است. در این میان، دهستان فهلیان به دلیل داشتن مرکزیت ممسنی از آغاز برپایی تا سال ۱۳۴۱ هجری شمسی و نیز وجود کاخ‌ها، سنگ‌نوشته‌ها و جاذبه‌های باستانی فراوان با ضریب ۰/۰۹۷۱ دارای بیشترین امتیاز است. بعد از فهلیان دهستان‌های بکش ۱ و بکش ۲ در محدوده بخش مرکزی ممسنی بهترین موقعیت برای سرمایه‌گذاری در زمینه توسعه گردشگری تاریخی را دارا هستند. جاذبه‌های توسعه گردشگری مذهبی نیز متنوع‌ترین موقعیت و ضریب پراکنش را در

بین دهستان‌های مورد مطالعه دارد. متأسفانه به دلیل وجود ضعف اساسی در راستای آرایه و گسترش امکانات زیربنایی و روبنایی وابسته به بخش گردشگری در جهت جذب توریست در یک کانون جاذب گردشگر، عامل تسهیلات مناسب توسعه گردشگری در دهستان‌ها دارای کمترین امتیاز است و فقط دهستان‌های بکش یک و فهلیان با ضریب ۰/۰۲۳۹ آن هم به دلیل دارا بودن مرکزیت منطقه، از مزیت نسبی برخوردارند. بررسی عامل دسترسی نیز تا حدودی حکایت از ضعف زیرساختی در این مورد دارد که بیشتر مرتبط با دهستان‌های بخش دشمن‌زیاری و دهستان‌های جاوید و جوزار به دلیل داشتن موقعیت کوهپایه‌ای و کوهستانی است. فقط دهستان‌های فهلیان و بکش یک و بکش دو با ضرایب ۰/۰۸۱۹ و ۰/۰۷۰۲ به دلیل دشتی بودن از موقعیت بهتری برخوردار هستند. در نهایت، نتایج نهایی استفاده از مدل تاپسیس در رتبه‌بندی دهستان‌های شهرستان نیز گواه از آن است که مجموعه روستاهای بخش مرکزی دارای بهترین شرایط از نظر زمینه‌سازی توسعه گسترش صنعت گردشگری است؛ به طوری که دهستان فهلیان دارای رتبه اول و بیشترین امتیاز و دهستان‌های جوزار، بکش دو، بکش یک، جاوید ماهوری، ماهور میلانی، دشمن‌زیاری، مشایخ و میشان به ترتیب دارای رتبه‌های بعدی به منظور توسعه فعالیت‌های جذب گردشگر در منطقه هستند.

در بررسی‌های انجام شده، واضح است که سرمایه‌گذاری در یک منطقه گردشگری به لحاظ شاخص‌های توسعه‌ای و ظرفیت‌سنجی زمانی نتیجه مطلوبی می‌دهد که در مکان بهینه سرمایه‌گذاری شود. در نهایت، می‌توان گفت به دلیل تنوع و تعدد آثار و انواع جاذبه‌های گردشگری در هر یک از دهستان‌های مورد مطالعه باید ضمن آرایه و گسترش تسهیلات زیربنایی و روبنایی به طور یکسان در روستاهای منطقه، سرمایه‌گذاری‌ها نیز متناسب با توانمندی‌ها و نوع جذابیت گردشگری در هر کدام از نواحی سوق داده شود. به این منظور پیشنهاد‌های زیر آرایه می‌شود:

معرفی و شناساندن جاذبه‌های توریستی روستاهای منطقه به گردشگران در سطوح مختلف استانی، ملی و حتی بین‌المللی؛ توسعه و بهبود شبکه‌های ارتباطی و دسترسی بین شهر نورآباد و دهستان‌های شهرستان به‌ویژه در روستاهای دارای پتانسیل جاذب گردشگر؛

حفظ، مرمت و بازسازی آثار تاریخی- باستانی موجود در روستاهای منطقه؛

سال پنجم	رتبه‌بندی زمینه‌های توسعه گردشگری در..	۲۹
بهبود وضعیت آرایه خدمات و تسهیلات زیربنایی و روبنایی	ارایه تسهیلات اعتباری و زمینه‌سازی به منظور سرمایه‌گذاری	
مورد نیاز توسعه صنعت گردشگری در دهستان‌های جاذب گردشگر؛	بخش‌های خصوصی و تعاونی در توسعه صنعت گردشگری در دهستان‌های دارای قابلیت جذب توریست.	
بسط و گسترش خدمات آموزشی، بهداشتی، رفاهی و به‌ویژه توسعه تأسیسات اقامتی و پذیرایی ارزان قیمت و هتل و رستوران و غیره در شهر نورآباد و به‌ویژه، در مراکز دهستان‌های دارای قابلیت بالای گردشگری؛	یادداشت‌ها	
	1. Timur & Getz	
	2. Lanza & Miriyam	
	3. Holand, Borian & Dexi	
	4. Nelson & Boterly	
	5. Cohen & Kennedy	

کتابنامه

- Ardestani, M. (1387/2008). *Village tourism bases* (1st ed.). Tehran: Publication Org [In Persian]
- Azkiya, M., & Imani, A. (1387/2008). *Village consistent development* (1st ed.). Tehran: Etela at Press. [In Persian]
- Badri., S. A., & Yari Hesar, A. (1388/2009). Tourism sample regions selection using AHP method (Case study: Kohkilouye-Boyerahmad province). *Geographical Research Quarterly*, 23(95), 55-84. [In Persian]
- Cohen, R., & Kennedy, P. (2000). *Global sociology, hound smells, basing stoke*. UK: Macmillan Press.
- Dehqanpour, A.R., Rezaei, H., & Mahmoudi, Sh. (1392/2013). Tourism sample centers and units to rationally source allocation (Case study: Abar Kouh city). *Tourism and Future Prospect Journal*, 2(4), 53-66. [In Persian]
- Delbari, S.A., & Dawoodi, A.R. (1391/2012). Hierarchical analysis process application (AHP) in tourism attractions measurements indicators ranking. *Journal of Research in Operation and Application*, 9(33), 57-79. [In Persian]
- Eqtedari, A. (1359/1980). *Provinces of Khuzestan, Kohkilouye and Mamasani* (1st ed., Vol. 3). Tehran: Iranian National Works Community Press. [In Persian]
- Faraji Sabokbar, H.A., Motiei Langroudi, H., Yadollahi Farsi, J., & Karimzadeh Dalir, H. (1391/2012). Tourism development grounds rating in rural regions using gray TOPSIS (Case study: Rural regions of Varzaqan County). *Rural Research Journal*, 1(3), 1-26. [In Persian]
- Habibi Fahliani., H. (1384/2005). *Mmmanni tww's eeeii strric ddd hittoii aal rrr iooooooæ ddd celebrities* (1st ed.). Shiraz: Fars-Shenasi Foundation Press. [In Persian]
- Holland, J., Burian, M., & Dixey, L. (2003). Tourism in poor rural areas: Diversifying the product and expanding the benefits in rural Uganda and the Czech Republic, *ppt working paper*, No. 12.
- Iranian statistics center. (2011). *Data Iranian villages amasani County in 2011*. Tehran: Iranian Statistics Center. [In Persian]
- Jalali, M., & Khademalhosseini, A. (1394/2015). The classification of tourism sample regions (Case study: Fars province). *Journal of Regional Planning*, 5(17), 151-162. [In Persian]
- Lanza, M., Verbeke, E., (2003). Analyzing heritage resources for urban tourism in European cities, in: *Contemporary Issues in Tourism Development*, Routledg. Contemporary issues in tourism development. 1999 pp. 81-107, press cabi.
- Latifi, S., Nadery Mahdiyi, K., & Zoleykhay Sayar, L. (1392/2013). Analysis of barriers of tourism development in the rural tourism of Hamedan. *Journal of Regional Planning*, 3(9), 77-87. [In Persian]
- Mafi, A.A., & Saqaei, M. (1383/2004). A combinational model on village tourism atmospheric development. *Geographia and Regional Development Journal*, 1(3), 152-168. [In Persian]
- Morovati Sharifabadi, A., & Asadian Ardakani, F. (1393/2014). A healthy tourism development model presentation using phase TOPSIS combinational approach and analytical structural modeling in Yazd province. *Health Management Journal*, 17(55), 73-88. [In Persian]
- Nelson, C., & Botterill, D. (2002). *Evaluating the contribution of beach quality awards to the local tourism industry in Wales – The Green coast award*. Cardiff: University of Wales Institute.

18. Noouri, Q.R., Fotouhi, S., & Taqizadeh, Z. (1391/2012). Tourism hubs prioritization in Kermanshah province based on tourism model regions using TOPSIS multi criteria decision making method. *Geography and Environment Stability Journal*, 2(4), 75-94. [In Persian]
19. Qanbari, Y. (1387/2008). Village tourism: a new approach in village management. *Peik-e-Noor Journal*, 7(3), 142-151. [In Persian]
20. Rahimi, D., & Ranjbar Dastnaei, M. (1391/2012). Measurement and ecotourism attractions prioritization of tourism target villages in Chaharmahal ° Bakhtiari province. *Journal of Urban and Regional Research*, 4(14), 131-150. [In Persian]
21. Rahmani, Kh., Pour Taheri, M., & Roknedin Eftekhari, A.R. (1392/2013). Strategic planning on religious tourism development in rural regions (Case study of villages having religious places). *Teacher Planning and Spatial Logistics Journal*, 17(1), 43-66. [In Persian]
22. Rokhnoddin Eftekhari, A.R., Pourtaheri, M., & Mahdavian, F. (1389/2010). Tourism capacity prioritization in rural regions of Nayer County. *Journal of Geography and Development*, 6(24), 23-38. [In Persian]
23. Saeidi, A. (1389/2010). Rural geography (5st ed.). Tehran: Samt Publications. [In Persian]
24. Sajadian, M., Barqi, Z., & Qahremani, M. (1392/2013). Ranking and analysis of rural tourism based rural ecotourism river city of Amol combined with the use of GIS and AHP. *geography and Urban Planning of Zagros landscape journal*, 5(16), 65-82. [In Persian]
25. Sajadian, N., & Sajadian, M. (1390/2011). Feasibility study on recreational- sport mounatining on village tourism in Mazandaran province using by GIS. *Housing and Rural Enviornment Journal*, 30(133), 85-100. [In Persian]
26. Salmani, M., Badri, S.A., Qasabi, M.A., & AshourNejad, Q. (1392/2013). Rural habitation rating on desert tourism development using ELECTERE III method (Case study: Khor, Biabanak). *Journal of Geography and Stability Environment*, 3(6), 1-22. [In Persian]
27. Shahidi, M.S., Ardestani, Z.A., & Goudarzi, M.M. (1388/2009). An investigation on tourism impacts over rural regions planning. *Geographical Research Journal*, 41(67), 99-113. [In Persian]
28. Shamaei, A., & Mousavand, J. (1390/2011). Satisfication The County of Isfahan in terms of tourism infrastructure Isfahan s towns rating regarding infrastructure using by TOPSIS and AHP. *Urban and Regional Research Journal*, 3(10), 23-40. [In Persian]
29. Shamsoddini, A. (1389/2010). Rural tourist constructive methods for the development of villages (Case study: Fahlyan villages). *Journal of Housing and Rural Environment*, 29(131), 95-107. [In Persian]
30. Sharply, R.J. (1380/2001). *Village tourism* (1st ed., R. Monshizadeh, & F. Nasiri, Trans.). Tehran: Monshi Press. [In Persian]
31. Taqavi, M., & Qolipour Soleimani, A. (1388/2009). Analysis of Efective factors in Iranian development tourism indust. *Economic Research Quarterly*, 1(3), 157-172. [In Persian]
32. Timur, S., & Getz, D. (2008). Sustainable tourism development: How do destination stakeholders perceive sustainable urban tourism? *Journal of Sustainable Development*, 17(4), 220° 232.
33. Way, G.Ch. (1382/2003). *Tourism on a comprehensive perspective* (1st ed., A. Parsaeian, & S.M. A rabi, Trans.) Tehran: Cultural Research Office Press. [In Persian]
34. Zahedi, Sh.A. (1385/2006). Tourism and consistent ecotoursim bases highlighting the enviornment (1st ed.). Tehran: Allame Tabatbaei University Press. [In Persian]
35. Zarfam, H., & Hani Mohamad Amini, S. (1390/2011). Feasibility on tourism cluster of Bandar Anzali town. *Tourism Studies Management Journal*, 4(14), 94-123. [In Persian]
36. Zia Tavana, M.H., & Shamsoddini, A. (1389/2010). Applying the urban function rural development approach in Nurabad and its villages. *Journal of Human Geography*, 2(3), 45-61. [In Persian]

Rating the Aspects of Tourist Development in the Villages of Mamasani County

Ali Shamsoddini^{1*}- Mohammad Reza Amiri Fahlyani²

1- Assistant Prof., in Geography & Rural Planning, Islamic Azad University, Marvdasht, Iran.

2- Ph.D. Student, in Geography & Urban Planning, Shahid Chamran University of Ahvaz, Ahvaz, Iran.

Received: 3 September 2014

Accepted: 16 January 2015

Extended Abstract

1. INTRODUCTION

A complementary activity that could replace agriculture is now needed more than ever, given the increase of rural immigration, the decrease of income in rural households and the decline in the agricultural sector. Moreover, due to the inequality and widespread poverty among rural people in the developing societies, the development of rural tourism could be an important source of employment and income for the individuals of the villages. The most important part of tourist activity is to assess tourism because this step could lead to the future development of tourism and tourist programs. Mamasani County in Fars Province is one of the most important regions in Iran that has the potential for tourist development, given the fact that Shahi road (Shush to Istakhr and Anzan) passes through this geographical region, also because of its historical, cultural and natural heritage, and many works of relief, historical hills and fire temples along its main axis.

This study aims to identify the attractions of rural tourism in each of the villages of Mamasani County. Moreover, the advantages of developing the tourist industry for investment are prioritized in terms of six criteria (monuments, landscapes, cultural attractions, religious attractions, access, and suitable facilities) using TOPSIS decision-making technique.

2. THEORETICAL FRAMEWORK

In recent decades, with the rapid growth of technology and the changes of lifestyle in the developing world, falling behind inequality in the distribution of the resources and the widespread poverty are getting more and more apparent in the rural regions compared to the other residential regions. Due to these problems and inequalities, researchers proposed many strategies to achieve development in the rural environments. One of these strategies is to expand the activities of rural tourism in the regions that have the necessary

historical and natural potential to develop this industry. Rural tourism became doubly important because it helps the growth of the economy and also increases the income of rural people. Tourism can be an effective strategy for the reformation and revitalization of the rural regions or simply a reason for improving the infrastructural or even superstructural services in these regions. Tourism as a multifaceted phenomenon became one of the most important forces and factors in shaping the economic and socio-cultural structures of the modern world. Consequently, in an intermingling way, it transgressed the boundaries of time and space and brought about profound transformations in all human habitats such as cities, villages, and remote regions.

3. METHODOLOGY

In this research, a descriptive-analytical method was used because of its relevance to the topic. The required data, related to the tourist capacities, were collected through field research and library method. Additionally, six criteria were used that were acquired by the experts and proposed as a questionnaire enquiring what kind of attractions do these villages have? Aspects such as monuments, landscapes, cultural attractions, religious places, access, and appropriate facilities that were filled out by the Islamic council, village administrator, and educated people were examined. The degree of importance of these criteria differ from one another, therefore, Shannon Entropy was used to determine the weights of these criteria separately. Afterwards, the variables were weighted by the experts, and the questionnaires data were examined by the TOPSIS multi-criteria decision-making model, and then the nine-fold villages of Mamasani County were rated. Finally, the weight of each tourist criterion was determined depending on the type and the number.

4. DISCUSSION

Fahlian village with the coefficient of 0/683 is rather closer to the ideal while the other villages such as Jowzar, Bekesh 1, Bekesh 2, Javid-e

*. Corresponding Author: ali.shamsoddini@yahoo.com

Mahuri, Mahur, Doshman Ziari, Mashayekh, and Mishan are far from the desired ideal as they have different coefficients. Moreover, in alternative rating based on the amount of CL , the calculated amount in the studied region fluctuates between $0 < C_i < 1$. In this regard, $C_i = 1$ represents the highest rate (Fahlian Village) and $C_i = 0$ represents the lowest rate (Mishan Village). In addition, other findings indicate that due to the relative and geographical location as well as the historical and political situation of each region, there is imbalance and a lack of harmony between the villages. Especially, in the spatial distribution of tourist attractions and facilities which pave the way for developing this industry. Thus, the cultural attractions with the coefficient of 0/0666 are the same in all the villages and the landscape attractions in Jowzar, Javid-e Mahuri with the coefficient of 0/0768 have the best conditions because of their favorable weather and green space.

5. CONCLUSION

Based on the findings, Fahlian village, which has been the center of Mamasani County from the time of its establishment up to 1962, was rated as the highest with the coefficient of 0/971 because of petroglyphs, palaces, and many other ancient attractions. In the central vicinity of Mamasani County, after Fahlian, Bekesh 1 and 2 have the

best locations for investment in the field of historical tourist development. Additionally, religious attractions had the most versatile conditions and coefficient of variation in the studied villages. Unfortunately, due to the fundamental weaknesses of the tourist centers in providing and expanding the facilities to attract tourists, the factor of appropriate facilities was rated as the lowest, and only Fahlian and Bekesh 1 with the coefficient of 0/0239 had a relative advantage because of having the centrality of the region. Reviewing the accessing factor indicated weaknesses regarding infrastructure in the districts of Doshman, Javid, and Jowzar because of being in the highland and at the foot of the mountain. Only Fahlian, Bekesh 1 and 2 because of coefficients of 0/0819 and 0/0702 and having a level ground had the suitable conditions. The final results of TOPSIS model showed that the central villages had better conditions for the development of the tourist industry. Therefore, Fahlian was rated as the first and Jowzar, Bekesh 2, Bekesh 1, Javid Mahuri, Mahur Milati, Doshman Ziari, Mashayekh and Mishan were respectively rated as the next favorable localities for the development of tourist activities in the region.

Key Words: Rating, tourist development, TOPSIS Technique, Shannon Entropy Coefficient, Mamasani County.

How to cite this article:

Shamsoddini, A. & Amiri Fahlyiani, M. R. (2016). Rating the aspects of tourist development in the villages of Mamasani County. *Journal of Research & Rural Planning*, 5(1), 19-32.

URL <http://jrpp.um.ac.ir/index.php/RRP/article/view/39050>

ISSN: 2322-2514

eISSN: 2383-2495